

Tereza Micková
ANTIHRDINA VE FANTASY LITERATUŘE
(posudek oponenta diplomové práce)

Fantasy literatura si již po několika desetiletí udržuje postavení jednoho z nejpoblárnějších literárních žánrů, ale odborná pozornost za čtenářským zájmem (zvlášt' v českém prostředí) stále zaostává. Každý nový pokus na tomto poli lze proto jen uvítat.

Zvlášt' když Tereza Micková ve své práci nereflektuje materiál „klasické fantasy“ (byť Tolkiena či C. S. Lewise také zjevně dobře zná), ale soustředila se na prózy angloamerických autorů, které vesměs vznikly v posledních dvou desetiletích. Závěrečné shrnutí děje půltuctu próz, jimiž se zabývala, ovšem prozrazuje i určité metodologické riziko tohoto postupu: v polovině případů se jedná o knižní seriály dosud neukončené (Lynch, Rothfuss) nebo jen zčásti dostupné v českém překladu (Friedmanová).

Kompozice práce je logická a přehledná: po úvodní charakteristice antihrdiny jako typu postavy, jemuž se autorka hodlá věnovat, následuje kapitola teoreticky vymezující žánr a jeho protagonisty, dvě kapitoly věnované jejich historickým vzorům a jejich proměnám a do tří částí rozvržená analýza vybraných textů. Každá z těchto kapitol však nastoluje další otázky, na něž už nelze odpovědět jednoduše.

Především – koho je tu vlastně označován jako „antihrdina“? Vycházíme-li z Úvodu, tak je to „komplikovaný a morálně ne zcela kladný charakter“, který je postaven do role ústřední postavy. Autorka uvádí především příklady z oblasti filmové produkce a její soubor příkladů by bylo možno dál rozšiřovat (Red Reddington ze seriálu *The Blacklist*, Lucas Hood ze seriálu *Banshee* atp.), a to i pokud jde o tvorbu pro děti a dospívající (z marvelovské produkce lze jmenovat i jiné typy než je *Punisher* Frank Castle). Jenomže: není takové množství příkladů jen důsledkem nedostatečně konkrétní výchozí definice? A je-li předmětem autorčina zájmu „eticky problematický protagonista“ (s. 7), nebylo by třeba vzít také v úvahu, že morálka je relativní kategorií nejen v poměru mezi postavami jednoho díla, jak autorka zmiňuje, ale proměňuje se i v čase a prostoru, a že i motivace etického rozhodování mohou být individuálně i společensky odlišné? Je např. autorčin „modelový antihrdina“ postava morálně indiferentní, je to „člověk bez morálky“ (jako např. advokát Billy McBride v seriálu *Goliath*) – nebo je to člověk vybavený exkluzivním (osobním) morálním kodexem, který je ale v rozporu s morálními normami a očekáváními okolní společnosti (jako typický protagonista romantické literatury)? Jako hypotézu autorka uvádí tezi, že množství morálně nejednoznačných hrdinů ve fantasy literatuře je reakcí na obecný popkulturní trend. Není ale obojí spíš přirozeným obrazem aktuálního světa, ve kterém se morálka stala zbožím, ve kterém je snadno možné obstarat si osobní „morální kodex“ doslova na míru zájmům a potřebám abonenta?

Autorka si navíc sama zkomplikovala situaci, když do svého zkoumání v rozporu s výchozí definicí zahrнула i několik postav, které v příbězích nehrají ústřední roli, a především klasického hrdinu mýtů a lidových vyprávění různých národů, šibala (trickster, „moudrého blázna“), jehož podstatou je nedefinovatelnost, schopnost pohybovat se na hranicích světů, nastavovat jim zrcadlo a převracet jejich řád.

Daleko jednoznačněji působí následující teoretické kapitoly, ať už sledují proměny charakteristik literární postavy v napětí mezi jejími definicemi jako souboru znaků či funkcí a jako jedinečné psychofyzické entity, či moderní pokusy o definice a kategorizace žánru fantasy

(které pak autorka dokáže ve svém výkladu funkčně využívat). Svou kompetenci, šíři zájmů a schopnost pohledu z různých perspektiv Micková dokládá i v dalších kapitolách. Výklad o historických podobách hrdiny, který implikuje postupnou proměnu od „božského“ hrdiny mýtů k „lidskému“ hrdinovi rytířských románů, podpořila funkčně využitou odbornou literaturou (FitzRoy Somerset, Josef Campbell, Jacques Le Goff) a završila ho vlastní, originální a téměř nenapadnutelnou („morální nadřazenost“ – ?, s. 29) definicí hrdiny moderní fantasy. Škoda snad jen, že v souvislé řadě historických hrdinů vynechala typ hrdiny romantického (srov. např. E. Fischer: *Původ a podstata romantismu*).

Poněkud více otázek budí kapitola následující, v níž autorka reverzně sleduje historické proměny antihrdinského typu. Největší prostor přitom dává specifické postavě šibala, dokonce se domnívá, že „neuškodí“ věnovat samostatné podkapitolky jeho nejvýznamnějším mytickým reprezentantům (s. 35–38). Vzhledem k předposlednímu odstavci celé práce, kde píše, že „by patrně bylo užitečnější [tuto postavu] nechat do zcela jiné práce“ (s. 66), si tím nejsem jist. Za diskutabilní považuji i přiřazování Odyssea nebo Tristana k šibalskému typu – myslím, že každou postavu, která projeví lstivost nebo schopnosti manipulátora, ještě nelze označit jako trickstera. Výčet „moderních antihrdinů“ pak působí ve srovnání s ostatními částmi poněkud ploše, proto si dovoluji navrhnout vlastního kandidáta: Máchova loupežníka Viléma.

Skutečným jádrem práce je ale až její poslední třetina. V ní autorka samostatně, důmyslně a přitom systematicky a přehledně rozřídila různé způsoby rozpoznávání antihrdinské postavy čtenářem, formy její geneze a možnosti jejích proměn. I tady by samozřejmě bylo možné s lecčím polemizovat – v úvaze o rozpoznávání antihrdiny prostřednictvím paratextů (když už je tato možnost zmíněna) by měla být zdůrazněna nezávaznost a relativnost paratextových informací, také některé uváděné příklady neodpovídají výchozí tezi (jak např. dokládá Tarrantův výrok na s. 51 jeho „cynismus“?; jak ukazuje Cnaiürovu „diskutabilní“ povahu citát na s. 53?) atd.

Nad těmito dílčími výhradami ale převažují přednosti práce: zdrženlivý a úsporný styl, snaha o přesnost, široké znalosti z různých oblastí kultury a především schopnost zobecnění, schopnost aplikovat a usouvztažnit různorodné informace do smysluplného celku. A ještě jedna přednost, kterou chci zdůraznit zvláště: většina studentských prací podává pouze výsledky autorova snažení; čas od času se ale setkáme s prací, která otevřeně (pochtivě, naivně) reprodukuje i postup autorova myšlení, způsob rozvíjení výchozích tezí, slepé uličky a omyly, jichž se dopustil. Takové práce nejvíc provokují k polemikám, ale také vzbuzují respekt svou poctivostí – nic nezastírají a otevřeně přiznávají: „Sem jsem došel, toto jsem pochopil či vymyslel, ale tady už mi nestačily síly, čas nebo schopnosti.“ K tomuto typu patří i práce Terezy Mickové.

Vzhledem k uvedeným přednostem pro ni navrhuji hodnocení „výborně“.